ŽENY A LÁSKY POESIE MÁCHOVY

V OBRAZECH

AL. KALVODY.

ÚVOD NAPSAL

F. V. KREJČÍ.

USPOŘÁDAL

K. ROŽEK.

NAKLADATEL F. TOPIČ V PRAZE.

V barvách reprodukováno a tištěno na strojích „UNIE“ v Praze v září r. 1910.

I.

MÁCHA JAKO BÁSNÍK LÁSKY.

MÁCHA JAKO BÁSNÍK LÁSKY.

Řekne-li se v Čechách „první máj“, hned se najde někdo, kdo dodá „lásky čas“. Tak spečetilo jediné básnické dílo u nás jednou pro vždy souvislost těchto dvou představ: láska a máj. Tyto představy skládají sice už ode dávných dob akkordy, jimiž zvučí lyrika všech národů. Opěvat jaro a s jarem lásku, toť dle primitivního pojetí nejtradicielnější úkol básníkův, a součásti jarní scenerie: růže, kvetoucí stromy, vlahý přísvit luny a tlukot slavíka v kouzelném šeru vonné májové noci, to jsou nejopotřebovanější rekvisity ve skladišti dekorací, z něhož erotika za všech dob vybírala si svou poetickou výzdobu. Je téměř nemyslitelno, aby básník máje nebyl básníkem lásky.

A tak se utvořila prastará poetická konvence o hlubokých a tajuplných svazcích, jež trvají mezi nejkouzelnější dobou naší přírody a nejkouzelnějšími city lidského srdce. Každá konvence však je, jak známo, uměleckému rozvoji tím větší překážkou, čím déle trvá a čím hlouběji se zarývá do života a práce básníkův. Zasypává u nich zdroje iniciativy, takže nemohou bujně a odvážně tryskat; uvádí k věcem hotovým a vyzkoušeným ty, kdož mají celým pojímáním života počínat od abecedy a s panenskýma, udivenýma očima přijímat nejprostší zázraky bytí. Ale když ona slova o prvním máji a lásky čase ozvala se ponejprv r. 1836 jako úvodní verš k básni „Máj“ od šestadvacetiletého, málo před tím známého básníka Karla Hynka Máchy, zaznělo tu do tehdejšího našeho života něco neskonale významnějšího nežli jen jedna z nových variací na prastaré konvenční thema o lásce a jaře. Mělo to předně veliký význam prvenství. Třebas že toto thema bylo v cizích literaturách opotřebováno, u nás nebylo. Neměli jsme před Máchou lyricky subjektivních individualit v české literatuře, neměli jsme také erotikův. Zpívat o máji a lásce s tak intensivním pocitem melancholie, s roztoužeností tak ryze romantickou a na tehdejší léta tak moderní, to bylo velikým činem básnické iniciativy a odvahy. Znamenalo to býti jiným, od základu všeho cítění a názoru jiným nežli všichni ostatní, kteří pracovali na národním probuzení, znamenalo to — abych užil slov, jimiž Mácha sám naznačuje osud ptáka fenixe mezi ostatním ptactvem: „býti jediným druhu svého“. A Mácha byl takto „jediným druhu svého“ v tehdejších Čechách, v tom je jeho význam, jeho tragika, ale i jeho sláva. Byl jediným druhu svého ve způsobu, jakým bral život, jakým naziral na přírodu i jakým pociťoval osudovost lásky. Onen akkord, jejž skládají tóny lásky s poetickým rozechvěním jara, není u něho pouhou ozvěnou zahraničných poesií. Na strunách jeho lyry má svou

zvláštní odstíněnost, svůj osobitý zvuk. A to proto, že základní jeho tóny ztrácejí se v hlubinách individuality. Jejich [illegible] v sobě cosi z proudění básníkovy krve, z rhytmu jeho srdce. Pode vším literárním vyjadřováním, po případě vyčteným i napodobeným cítíme tu kus skutečného lidského osudu, sílu a pravdu věcí prožitých. Srdce Máchovo má svou vlastní hudbu. A svou vlastní píseň lásky, již skládal samotný osud.

K tomu mnohému, v čem je Mácha pro českou literaturu prvním, náleží také to, že je u nás prvním básníkem, za nímž vidíme milence. Básník a milenec skládají teprv [illegible] jeho osobnost, jak v jeho životě tak i v jeho dílech. Jiní před ním a vedle něho také milovali, ale to byly jejich city soukromé, které nás nezajímají, protože nemají přímo souvislosti s jejich činností literární a buditelskou. Výjimku činí jediný Kollár se svou Mínou. Ale ten, pokud jest erotikem, zůstává při zastaralém petrarkovském a rokokově galantním opěvání milované dívky, brzy však překročí meze této lásky a využije jí jako symbolu pro svou věšteckou ideologii slovanství. Mína mění se obratem ruky v pouhou alegorii a celý tento takřka mladický [illegible] Jeny nestal se ničím více pro jeho poesii než krátkým podrážděním srdce a fantasie, jež je uvrhlo v opojení a učinilo tohoto propagatora ideje pouze na krátký čas básníkem.

Mácha jest však jen a jen básník. Snahy buditelské a vlastenecká tendence vyskytují se u něho také, ale neovládají ho zcela a výlučně, nedotýkají se ústředního jeho poetického nervu; ten, jako u všech pravých básníků, jest rozechvíván věcmi stojícími mimo běh dnů a hranice národů a zemí: všeobecnými věcmi lidského srdce a osudu, láskou i jarem, zkvétáním a smrtí. Jeho duše spatřuje pod povrchem lidského života krutý zákon zmaru a nicotu jako jediný všeho cíl; spita vůní májových květů, vzdychajíc touhou po hvězdných výšinách, cítí současně puch hrobu a smutek vadnutí — a tato duše pak přirozeně přijímá a nese sladce bolestnou tíž lásky jinak nežli autoři milostných selanek, které až do těch dob representovaly erotiku v probouzející se české literatuře.

Na počátku arciť neliší se Mácha milenec příliš od jiných mladých lidí své doby. Jeho prvé lásky jsou malé románky s chudičkým dějem a obvyklým zakončením: mladé srdce vzplanulo, ale plamen brzy zhasl, život jde dál a mladé lačné srdce dále touží a hledá. Mladé lásky ve stylu let třicátých. Takové, jež jsou příslušností studentských let v každé době, ale jimž kostým a vůně oné doby dodává v našich očích zvláštní zajímavosti. Míním totiž dnešní zálibu v biedermayerovských módách, v tomto zaniklém světě měšťanské kultury, kdy naši dědečkové zotavovali se po rozčileních revoluce a napoleonských válek, kdy nebylo vášnivého vzruchu energie ani zápasu, kdy se žilo dřímavě, idyllicky zevně, ale romanticky a sentimentálně uvnitř.

Láska z let třicátých! Citu plné hovory, tiché chvíle při měsíčku, večerní procházky v zahradách, kde křoviny dýchají sladkými vůněmi a dráždí obraznost temnem svých houstnoucích stínů, polibky, urvané příhodné chvíli v koutě altánu nebo při doprovodu

Lori.

z ochotnického divadelního představení ve prospěch vlasteneckého účelu — chvíle plné sentimentálního kouzla, ale ach tak krátké, neboť milenky jsou tu zpravidla počestné panny z řemeslnických a podobných vrstev, a přísná morálka starosvětských matinek žádá, aby byly v čas doma. Roztoužená srdce jsou nucena podřizovat se těsným formám maloměstského života, neboť ta tam již jest veselá lehkomyslnost galantního rokoka (kteráž do těchto kruhů u nás bez tak nikdy se nevžila), ale také ještě nepřišla doba moderní erotiky se svým kultem vášně a bolestně vážným, duchovým jejím pojímáním a nervovým procítěním. Bylo to milování neviňounké, primitivní v citu i výrazu, jakž to také odpovídá duševnímu stupni ženských bytostí, jimž platilo.

Želetínsky háje
modré stíny plodí,
modrými tam stíny
mnohá srnka chodí.

Tak počíná ono číslo z „Pomněnek Zasázavských“, které nejlépe karakterisuje milence Máchu v tomto dětinném téměř ještě stadiu erotiky. Mezi těmi srnkami je „jedna srnka bílá nade všecky jiné“ — míněna jest tu studentská láska Máchova, Marie Štěchova, s níž se byl seznámil při svém vystoupení na ochotnickém jevišti v Benešově r. 1832, kdež se pak zdržel několik dnů. Tedy vlastně nic víc než několikadenní flirt! Marně zve básník milovanou dívku:

Srnko bílá, srnko,
uposlechni radu,
opusť háje tmavé,
pojď v město do sadu.

Ubíhala ona
dále ve křovinu,
miluje vždy srnka
svobodnou krajinu.

Pro ni v noci tmavé
oko slzy lilo; —
vzešlo slunce z rána,
mne nepotěšilo.

Nenajdeme ostatně mezi Máchovými verši první periody téměř žádných dokumentů prožitých lásek. Již tu hned na počátku zaujímá k věcem srdce onen poměr, který vyznačuje všecko jeho básnění až do konce života: mluvívá o lásce, jejích smutcích, touhách a klamivosti, ale bývají to zpravidla reflexe o lásce vůbec. Básně však, které by byly bezprostředným lyrickým projevem jeho erotických citů, v nichž by mluvil z něho milenec v prvé osobě a oslovoval milenku, u Máchy téměř nenalézáme. Jest to z prvé jeho doby mimo shora citované veršování nanejvýš ještě báseň „Nářek“, ale nestojí ani obsahem životním ani poetickým výrazem nikterak nad onou předešlou. Naopak, jestliže u oné při vší její primitivnosti nás baví alespoň její naivní, prostonárodní zpěvnost tónu, zde překáží nám theatrální sentimentalita, s níž vzývá nastávající básník milenku, o níž arciť je těžko říci, zdali vskutku existovala:

Známť já jednu děvu krásnou, Jak růži kvetoucí
patříš-li v tvář její jasnou, Nevinností planoucí,
Tuť mé srdce cosi cítí Sladce a přec bolestně,
Neb mně nelze kvítko míti Rozvité tak milostně.

Šťastnějším prý býval básník než ji shlédl, ale nyní je klid jeho ten tam. Když noc rozprostře se temná, tu ve snách zdá se mu, že ji líbá, „však procitna — žalem hynul zklamán jsa v své milosti.“ — Vyjde-li v širá pole, vidí ji vedle sebe a zase ji zří „na vysokém ouskalí, kde nás hrůzná propast dvojí, kde nás dvojí osud zlý.“ A na konec se táže:

Proč's mně pokoj vnitřní vzala, Prsa nadchla radostí?
An nemůžeš sama dáti, Po čemž's žádost vzbudila? —
Tebe nesmím milovati — Proč's mé srdce ranila!? —

Zde jak vidíme, je už naznačena celá tragedie srdce, jejíž bouřné vlny se nedají vpravit do mělkých bublavých potůčků biedermayerovského milování. Těmito verši, jakkoliv jsou skrz na skrz začátečnické, prošlehává už cítění pozdějšího melancholického romantika, jakkoliv máme všecky příčiny se domnívat, že verše tyto jsou daleko spíše ohlasem četby než výrazem věcí prožitých. Toto obé od sebe rozeznat bude nám ostatně vždy nejsnadnější, čím dále budeme sledovati běh Máchova života a vývoj jeho básnické vlohy. A seznáme, že erotika fiktivní, vymyšlená a vysněná, romanticky vydekorovaná bude nabývati v jeho poesii vždy větší převahy nad skutečnými událostmi jeho srdce.

Tak na příklad, kdo by se odvážil hledati skutečnou ženu za tou Idunou, po níž panoš lesem bloudící touhou lká při zvucích harfy a větru lkání?

Iduno! má Iduno!
Pro tebe vždy se soužím,
Ty jasná noci luno,
po světle tvém jen toužím!

Harfa, výdechy touhy do pusté noci, milenci v smrti spojení a už samo jméno Iduna, tak balladicky suggestivní — kdož by v tom neshledal stopy Ossiana a jiných pěvců zádumčivé romantické roztouženosti, kteří vtiskli svůj ráz většině prvých básnických pokusů Máchových? Podobně promítá mladý Mácha do vzdechů Abelardových Heloize svůj pocit lásky marné, nenasytně do dálek toužící, nikdy neukojené. Netřeba podotýkat, že tento pocit lásky byl u něho pouhým stavem básnícího nitra a že tato láska sotva mohla nalézti skutečný předmět mezi těmi prostými, měšťanskými dcerkami, s nimiž stýkati se bylo chudému studentu přáno.

Chceme-li proto pochopit úlohu, jakou hrály ženy v životě a poesii našeho prvého romantika, jest třeba, abychom rozeznávali mezi milenkami skutečnými a vysněnými. A nutno hned dodat, že v poesii jeho jest role vysněných mnohem důležitější a že skutečné zanechaly tam jen stopy velmi řídké a nejisté. A z těchto vysněných žádná nebyla milována láskou něžnější nežli Márinka, umírající dcera žebráka na Františku, v nejchudší tehdy čtvrti pražské.

Byla skrz na skrz vysněná, nikdy nežila, jen touze básníkově po něžné duši sesterské děkuje za svou fiktivní existenci. Ale přece není mezi ženskými bytostmi v poesii Máchově ni jediné, která by měla více zdání života a dala více souditi na román vskutku prožitý,

nežli tento přelud sentimentality, obestřený slzavou poesií souchotin. Při nedělní procházce v Kanálské zahradě uprostřed „hemžení lidstva rozličného“ zastaví se básník u starého žebravého houslisty a ten mu doručí list ženskou rukou psaný. „Někým, snad některým z mých známých neb jakým jiným způsobem dostaly se jí, hudbu nade všecko milující, některé z mých písní v rukopisu, dále po vůli své i některé jiné ze spisů mých obdržela; a tak z mých prací mne poznavši, žádala si též i osobně mne poznati. Již dlouho neuzdravitelně na souchotiny nemocná neznala jiného prostředku, nežli že mne listem tímto, od otce jejího, jak pravila, doručeným — žádala, bych ji zítra v bytu jejím navštívil. Udaný byt byl na Františku za klášterem svaté Anežky; nízký domek v ouzké uličce, druhý od rohu.“

Nemá-liž to všecko (až na ono podivné setkání se žebrákem) tón skutečného příběhu? V dalším vypravování pak kontrastuje čiře romantická vymyšlenost postavy Marinčiny drasticky s naturalismem, jímž Mácha kreslí špínu a sprostotu proletářského jejího prostředí. Jako perlu v blátě nalézá roztoužený poeta dívku, která svým dopisem znepokojila jeho sny. Tato bledolící dívka, sedící u fortepiana ve svých černých šatech, s těžkými kadeřemi černých vlasů, plamenně černými zraky, zvláštní tato bytost křehké a truchlivé krásy působí z vypravování Máchova dojmem určitého obrazu. A také dílo malířské, portrét, zdá se, že to byl, jenž vtiskl do mysli básníkovy tuto vidinu, jak o tom svědčí slova: „Kdo viděl Göthovu Mignonu od Schadova malovanou? Tak byla Marinka, rovně tak! — a jmena Marinka i Mignon hrála na neurčitých pyskách mojich, kterým bych ji z jmen těchto měl pojmenovati“. Tedy trochu inspirace goetheovské (a tu ještě zdá se mi, že hrála spíše úlohu wertherovská sentimentalita nežli zjev Mignony z Wilhelma Meistera), trochu vzpomínek na viděnou podobiznu a to všecko nadechnuto smutkem, jaký vane ze starých rozslzených romancí — tak asi vznikla v mysli Máchově postava této dívky, pro niž nalezl nejněžnější a nejmazlivější tóny své erotiky. V tomto chudokrevném výtvoru své fantasie jakoby objímal básník se soucitnou něhou všecko, co jest sladké, jemné, milé, krásné a přece odsouzené k smrti — krásné snad právě tímto osudem. Chorá dívka zpívá při fortepianě píseň, plnou předtuchy blízké smrti:

Tam nahoře holoubátko
smutně sobě švehotá:
„Komu, komu to poupátko,
komu smutně zakvětá?“

Odpovídá keř růžový,
libá vůně jeho hlas:
„Komu vzejde květ májový,
nežli z hrobu, z hrobu zas?“

Význačný akkord Máchovy poesie, láska a smrt, máj a hrob, akkord, vyslovený nejmocněji v závěru „Máje“ obrazem lebky, obletované nejsladšími kouzly jarního večera, tato romantická antithesa vyznívá již z posledních dvou veršů této písně. A ona karakterisuje také celé Máchovo pojetí lásky. Její květy vidí on nejraději pláti na černém pozadí smrti; ještě kvetou a voní, ale jejich sladký dech je již otráven smutkem neodvratného vadnutí. Marinku miluje básník dokonce již zahalenu stínem smrti; když se s ní loučí,

ví, že ji nikdy více nespatří. Je to tedy láska čiře spirituelní, bledá a chorá jako zlomená lilie, láska bez těla, bez krve, bez naděje v štěstí a budoucnost. A když se básník pak vrátil z „daleké pouti" do hor Krkonošských, kam dané slovo jej nutilo jíti k příteli nemocnému, jde rovnou na hřbitov a leží tam na zdi hřbitovní „v šedivý pocestnu oblek oblečený, černými vousy zarostlý a hlavou o [illegible] opřený" právě ve chvíli, kdy Marinku v hrubé nepokropené rakvi spouštějí do šachty chudých. Kdo prý dne 6. září roku 1833 při slunce západu byl na novoměstském svatém poli, bude se pamatovati na tohoto pocestného.

Takovým způsobem snaží se Mácha vzbuditi dojem skutečného příběhu touto sentimentální novellou, která však přes to, že ji pojímá mezi „Obrazy ze života mého", jest [illegible] fikcí, dobrodružstvím ve sféře citových možností, událostí prožitou v setmělém, [illegible] podzemí srdce. Ale nejsou-liž takové lásky k přeludům v životě básníkův zážitky mocnějšími často a pro jejich vnitřní osud významnějšími než všecko to, co jim dají ženy z živoucího masa a krve? Proto nelze pominouti Marinky tam, kde mluvíme o ženách v životě a díle Máchově. Jiné milenky poslal mu osud, tuto si vytvořil sám.

* * *

Ale hned po této milence vysněné a mátožné jest nám již mluviti o oné, která nej[illegible] ze všech dala mu procítit skutečnost lásky. O Lori, oné prosté měšťanské dcerce pražské, na niž především jsme nuceni mysliti, mluvíme-li o Máchovi jako básníku lásky, o ní, vůči níž všecko, co v srdci Máchově [illegible], jak ve skutečnosti i ve snech, bylo toliko předpravou. Jen s Lori prožil Mácha lásku dokonale a jen tato láska měla dosti času, [illegible] osudovou [illegible] událostí jeho srdce. Tato láska nebyla už jen sentimentální hra citů a nálad z let třicátých, bylo to hluboká vášeň, příliš vážná a bolestná, než abychom se mohli s úsměvem bavit jejím zevním dobovým kostýmem. V její kruté a trýznivé škole vychován byl také Mácha z milence na muže, neboť učinivši jej otcem, uložila tato láska těžkou zkoušku jeho karakteru a svědomí.

Ale na jeho poměru k Lori můžeme nejlépe vidět, jak jinou úlohu hrála u Máchy žena v životě a jinou v básnění.

Do života čtyřiadvacetiletého Máchy zasáhla tato Eleonora Šomková, sedmnáctiletá dcera knihaře z Truhlářské ulice, tak mocně a těžce, že pouto tohoto svazku určilo celý ráz a směr Máchova života v posledních jeho dvou letech. Jako nevinný flirt, oněm výše [illegible] podobný, počala tam láska, když se seznámil Mácha s Lori v kruhu ochotníků, kteří pod vedením Tylovým vystupovali na jevišti v Kajetánském domě na Malé Straně. „Byronovskou krasavicí" nazývají biografové tuto dívku, naznačujíce tím, že její zevní fysiognomie měla své [illegible] a poetické rysy, kterými vycházela vstříc sklonům Máchovy obraznosti. Byly to tedy asi stíny romantické vášně a démoničnosti, jimiž si ho podma[illegible] dívky, a fantasie jeho, čtoucího již tehdy Byrona, obestírala si její hlavu kouzlem těžkých smutků, prudkých slastí i bolů. Tuto Lori nelze už zařaditi mezi biedermayerovské dívenky, které dráždily srdce Máchovo k prvním sladkým touhám — to už

Lori a K. H. Mácha v květnu 1836.

je milenka, která rozpaluje krev jeho do nejsilnějšího pobouření a dává mu prožít lásku v nejplamennějších kontrastech štěstí i trýzně. Z nevinného flirtu, počatého po jedné divadelní zkoušce, vyvíjí se veliká vášeň s celým drtivým břemenem těžkých následků.

Nebyla to z těch lásek, jež se žijí příjemně, jež uplývají v smíchu a dětinném žvatlání. Na to byl Mácha příliš vážně založen a vždy nakloněn kalit si číš štěstí černými jedy melancholie. A ona, Lori, nebyla také z milenek, jejichž měkká ruka dovede se klást tišivě na horké čelo rozervaných básníkův a uhlazovat jim cestu životem. Hned od počátku vnesl Mácha do tohoto poměru něco prudce dramatického. „Buď mne budete chtít a je dobře; nebo mne nebudete chtít a já se usmrtím", to jsou dle vlastního vypravování Lorina slova, jimiž se prý o ni ucházel. A ona? Zdá se, že nikdy nelnula k němu s oddaností tak dokonalou, aby byl cítil nezkalené štěstí. Životopisci Máchovi zovou tuto dívku výstřední, kteréžto slovo, byť i bylo pojato ve smyslu nejshovívavějším, může při nejmenším přec naznačovat, že byly dni a chvíle, kdy láska k ní nebyla jen zdrojem radosti.

Špatná hvězda stála nad touto láskou Máchovou hned od počátku již proto, že tato dívka nebyla duševně tak nevšední, jak by musila být ta, která by chtěla být družkou básnických snů člověka rázu Máchova. Byl-li on v tehdejších Čechách „jediným druhu svého", jakž mohla jej cele a důvěrně pochopit dívka vzdělání a cítění tak prostředního, jakou se nám Lori dle všech svědectví jeví? Ubohá Lori, ani jí nebylo lehkým nésti tíhu tohoto svazku, a i kdyby chování její bývalo sebe bezúhonnější a láska její sebe oddanější, kdo může ručit, že by vyhověla všem nárokům básnického srdce, jež se snaží milovati v ženě ideál a nenachází-li ho, otravuje sebe i ji hořkostí svého zklamání? Ale jednak láska Eleonory Šomkové k Máchovi byla, jak se zdá, passivní — útočná vášeň byla dle všeho na jeho straně a ona ji prostě snášela a opětovala, jak právě dovedla — jednak pak chování její nebývalo vždy zcela bez úhony a v životě jejím bylo cosi, co jitřilo Máchovu žárlivost a působilo mu šílenou trýzeň. V jeho dopisech nalézáme výkřiky a kletby, z nichž mluví zmučené srdce a pravda skutečné hluboké bolesti (i když odpočteme z vášnivého tohoto tónu příslušný podíl na účet romantické doby, jež milovala theatrálnost ve výrazech citu), ale nalézáme v nich dokonce i narážky na jakési strašné věci v životě Lořině, narážky, které nemohou nepřipomenouti nám verše, jimiž Vilém v Máji mluví o svedení Jarmily svým otcem a kapitoly „Cikánů", točící se kolem hrůzných tajemství z minulosti židovky Leji, šílené žebračky a hraběte Vladimíra Lomnického. V tomto temném svém pozadí splývá láska Máchova k Lori, jak ji žil a jako utrpení snášel, za jedno s divoce romantickou psychologií těchto jeho děl. Lori nepřinesla do jeho života světla ani harmonie — byla-li přec jeho inspirací a Musou, pak byla Musou nelítostnou jako osud. Ale poněvadž je pro básníka vždy lépe míti osud i nejbolestnější nežli žádný, netřeba litovat, že láska tato dala Máchovi snášet tolik bolestí. Nežli poznal Lori, nedal mu život vůbec nic. Žil existenci chudého studenta v tiché tehdy ještě a maloměstské Praze; nedostatek hmotný naučil jej odříkání, básnické jeho pokusy neměly valného úspěchu, celému životu jeho chyběla mocnější nějaká vzpruha, vášnivý zájem, veliký cíl. Bezbarvě míjel za dnem den, tak ply-

nula léta mládí, nezanechávajíce v duši nic než pocit smutku a prázdnoty, čehosi marně uplynulého a nenávratně ztraceného. A zůstávala jen touha, stále drásavá a hlodavá a nutila obraznost nahražovati si to, čeho život nedal, romantickým sněním. Vycházky na hrady, pohled na oheň rozdělaný za noci ve skalnaté zřícenině, cituplné hovory a korrespondence s přáteli, to byly vrcholné okamžiky v této existenci, jejíž denní pásmo vleklo se šedě a mrtvě, bez vzruchu a radostných vznětů.

A do tohoto života vrhla Lori hořící pochodeň vášně. Dala potravu hlodavým touhám, přinesla mnoho bolestí, ale přinesla dojista také chvíle splnění. Ale už tím, že vyplnila poslední tři léta jeho života horkým dramatickým obsahem, přispěla — bezděčně arciť — značně k jeho básnickému vyspění. Tato dívka vybičovala trýzněmi, jež mu způsobila, ducha jeho k tvůrčímu vzmachu a od bezpředmětné touhy odvedla jej k oněm zrádným hlubinám života, které jsou pro básníky nejlepší školou poznání a lidskosti. Hravou idyllou ovšem že tato láska nebyla. Na jednom místě Máchova denníku čteme tato slova: „Odpusť jí, bože, jestli mne klame, já ji neopustím, jestliže mne jen miluje, a to se zdá." Slova, která nám dávají tušit celou nerozřešitelnou nesrovnalost těchto dvou srdcí. Jemu se jen zdá, že Lori jej miluje, ale přece ji neopustí, ač neví, neklame-li ho! Ale na kolik dá tušit bezesných nocí, chvil rozervanosti, prudkých výbuchů a vášnivých scén jedna taková věta z denníku!

Nejen však to, že již sám poměr obou povah vnášel do této lásky tolik bolestí, ona ukovala i později pro Máchu okovy tak tuhé a těžké, že nikdy již neměl síly pouto toto spřetrhat. A už to také nedovolila čestnost mravní a jeho svědomí. Lori se stala matkou, a to v posledním roce Máchova života; téhož roku 1836, kdy vystoupil s „Májem". Hned jak zvěděl, že událost tato nastává, staral se o zabezpečení hmotné existence; ukončiv toho roku v létě studia práv, přijímá na podzim místo amanuensa a právního praktikanta u právního Durasa v Litoměřicích. Zde žije bídně, některé dni přímo o hladu, ale přes to pomýšlí stále na to, oženiti se s Lori. Ani ne už tak ze skutečné touhy po štěstí, jako spíše z citu mravní opravdovosti. Bolestný účet, jejž mu láska podává, chce srdce jeho splatit a vyrovnat vším, co může. Vlastní okouzlení lásky zdá se, že v té době již bylo v srdci jeho dohaslo. Tehdy již dávno byla napsána i vytištěna v „Máji" slova „Zklamánať láska má" a o tom, že by mohla Lori skutečně být pravou milenkou jeho duše, stěží si tvořil Mácha ještě nějaké illuse. A když pak zvěděl, že v noci z 1. na 2. října narodil se mu syn, upíná se všecka vášnivost jeho cítění a touhy k tomuto dítěti. V dopise, psaném za několik dní na to příteli Hindlovi, horuje: „heslo mé teď, syn můj a příroda!" K milence své nejeví se ani v této době lhostejným, naopak zakouší mnoho trýzně při myšlence, jak pobyt u rodičů se jí stává nesnesitelným, a už proto rád by ji učinil svou ženou, aby ji odtud vysvobodil. Ale to divuplné a dobrodružně kouzelné, co vyznačuje lásku v jejím vzrůstu a květu, to dle všeho v této době již z jeho vztahu k Lori bylo zmizelo. Nový vztah okouzlující a blaživý nastupoval v životě Máchově na místo erotiky: otcovství. Ale již bylo pozdě; dvacátého října vypuká onen požár litoměřických stodol, při jehož hašení uhnal si básník smrtelnou nemoc. A když již leží

pak nemocen, zapřisahá ještě několik dní před smrtí své rodiče v dopise, aby mu dali zprávu o Lori a těžce též onemocnělém jeho synku Ludvíkovi, o nichž prý již čtrnáct dní ničeho neví. Situace zdá se mu v opuštěnosti, v níž je zanechán, tak strašlivá a dohání jej k takové netrpělivosti, že ještě 3. listopadu, kdy už zánět plic propuká u něho v celé své nebezpečnosti, píše rodičům a bratrovi, že přijede nepochybně za čtyři dni do Prahy a dne 8. listopadu časně ráno že budou u sv. Štěpána oddavky. To mělo být v úterý, ale nedočkal se již toho dne — v sobotu 5. listopadu večer byl již mrtvolou.

Ale tak přece provázela jej hlavní láska jeho života až k samé propasti smrti. Dojista, že Lori a syn jeho Ludvík byli poslední jeho myšlenkou. Nebyla to již nyní romantická vášeň k „byronovské krasavici", ale byl to hluboce lidský cit společenství s dívkou, která pro něho trpěla, jež porodila mu dítě za okolností pro ni nejkrutějších a k níž se cítil vázán nejen povinností čestného muže, ale ještě více vzájemným poutem společného osudu a utrpení. Básníci bývají interessantními milenci, ale ne vždy jsou ochotni nésti všecky závazky lásky, když prvotní její kouzlo vyprchá. Tím úctyhodnějším jest chování Máchovo v této nejtěžší zkoušce. Zachoval se k své milence jako poctivý muž a dobrý člověk.

Tak skončil truchlivě román jeho lásky; smrtí, předčasnou, náhlou, v opuštěnosti a bídě. A s odchodem básnického hrdiny hasne i kouzlo všech osob a věcí, jež jim na čas propůjčila jeho osobnost a jeho jméno. Malý Ludvíček umírá brzy po svém otci a Lori, zbavena poetické záře, kterou ji oblával jeho cit, vrací se do davů lidí obyčejných a prostředních, z nichž ji byla na čas vytrhla tato kapitola lásky, která však v životě jejím zůstala pouhou episodou. Žije nejprve sama s ovdovělým otcem, otvírá si pak niťařský krámek na Betlémském náměstí, vdává se r. 1849 za policejního úředníka Sieha, odchází s ním na dlouhá léta do Haliče, až konečně zanechavši ho tam, vrací se sama, už stařena, r. 1875 do Prahy, kdež žila u své sestry paní Boubínové v Karlíně. Ještě jednou dostala se v souvislost s českým světem uměleckým, tenkrát totiž, když viděla hrát v Národním divadle Marušku Bittnerovou, jež byla její neteří. Starou hlavou „tetinky Lori" dojista tu kmitly se vzpomínky na vlastní její herecké pokusy v divadle Kajetanském, a tu nemohla nevzpomenouti i onoho, s nímž se po jedné z oněch zkoušek seznámila. Jaký přízvuk měly as tyto vzpomínky, zda sladký či hořký? Zda měl v nich převahu pocit pýchy, že byla kdys milenkou básníka, jehož hvězda v české literatuře svítila nyní již leskem silným a vítězným, či snaha zapomenouti na tento román mládí, jenž jí způsobil tolik bolestí a hanby v očích lidí? Kdož to může říci? Ale my víme dnes již, že mohla vzpomínat naň s uspokojením a nepotřebovala ničeho litovat. Třebas nechápala dokonale básníka v Máchovi — a kolik lidí v Čechách ho tehdy chápalo? — přece tím, co dala mu jako svému milenci a otci svého dítěte, naplnila jeho hladovící srdce tak plným a horkým obsahem životním, že bez tohoto mocného rozechvění a vášnivých vzrušení dojista by nebyl básník Mácha vyrostl k své výši a k svému významu.

* * *

Taková byla úloha Lori Šomkové v životě Máchově. Veliká a osudová. A přec, čteme díla Máchova a s postavou této milenky se tam neshledáme, ni s jejím jménem, ani s její tváří, ani s duší její a povahou. Mácha jest první u nás básník s moderně subjektivním založením, má odvahu mluvit o sobě a zpívat osud vlastního svého srdce. A přes to, že tak často mluví v první osobě, ba že do tónu první osoby dá zabarviti celému závěrečnému dílu „Máje“, přece ani zde ani jinde v jeho poesii nenalézáme přímého lyrického výrazu jeho lásky k Lori. Ni jediná píseň nezůstala po něm, jež by byla dokumentem této lásky, a jež by nám dala vycítit sladký a tak bolestně disonující její citový akkord. A jaká to přec mohla být erotická lyrika, kdyby onen bůh, o němž Goethe dí, že rozvazuje ústa trpitelům, když člověk v něm mukou oněmí, kdyby mu byl dal vyzpívat všecko to, co v srdci jeho hořelo a se svářilo! To, co cítil Mácha k Lori, nese ráz erotiky vysloveně moderní, není to už hravá a smyslná galanterie starých dob, je to touha po ženském ideálu, hluboká oddanost duše, ale též otrávena žárlivou mučivou reflexí a až do krve rozdírána trýzní žárlivosti. Ale co prožil milenec, nevyslovil básník. Prostě proto, že Mácha konec koncu nebyl básníkem erotickým, nebyl pravým básníkem lásky.

Zní to trochu paradoxně po všem tom, co dříve o něm zde bylo řečeno, ale je to přece pravda. Mácha nebyl básníkem lásky, nebyl z těch, kteří erotiku prožitou promítají v erotiku básnickou. Byl básníkem lásky nejvýš jen do té míry, že mluví a zpívá o Lásce jako abstraktní síle a mocnosti osudové a vyslovuje svůj výsledný pocit zklamání, s nímž vyprosťuje se z jejího objetí.

A toť také jediné, v čem poznáváme stopu Lořinu v jeho básnění. Do žádné určité postavy nevtělil její črtu, nemluví tam k ní, nezpívá o chvílích něhy a sladkosti polibků – vyslovuje jen výslední poznání, na něž mu to, co s Lori žil, otevřelo oči, a poznání toto je trpké, skeptické, bolestné. Již k „Marince“ předeslal motto „Vale, lásko ošemetná! Adieu! Lebewohl!“ s poznámkou „stará píseň, má známou notu“. Ale co tu zní vulgárně, na jiném místě vyslovil svými vlastními slovy s krásnou, ryzí inspirací básnickou:

Dobrou noc, ó lásko! zlatá číše,
naplněná smrtonosnou slastí!
Tvoje krásná, klamuplná říše
nebude již nikdy mojí vlastí.
Miloval jsem za noc vzešlé světy —
jasné světy z jitra doplanuly.
Miloval jsem z jara krásné květy —
bujné větry pryč je zavanuly.
A tak vše, co radosti mi neslo,
láskou mojí v brzkou zkázu kleslo!

Tedy nikoliv určité živoucí milence, ale lásce vůbec, pojmu, vyvozenému z daných zkušeností srdce, platí tato apostrofa. A v „Máji“? Tam, jak již řečeno, zachytil Mácha v Máji fabuli o dívce, svedené vlastním otcem Vilémovým, a o krvavém činu jeho mstící žárlivosti, cosi z toho, co jej v poměru k Loře Šomkové nejvíce trýznilo a co bolestně a snad až nesmyslně dráždilo jeho obraznost. Ale Lori sama tu opět není, ani láska k ní a co básník o sobě samém vypravuje, když na konci básně sám vstupuje romanticky na scénu, na koni za zimní noci ujíždějící kol popraviště, a všecko další až do posledních slov nesmrtelné této básně, v tom všem není ni stopy po živelném výrazu lásky živé, horké, dosud pálící,

Lori a K. H. Mácha v srpnu 1836.

nýbrž jest to chytání stínů, elegický povzdech nad neúprosným plynutím času a života, marné vztahování rukou po mrtvém mládí. Po mládí a nikoliv po lásce. Až v samých posledních verších ozve se láska, vracejíc se v závěrečných těchto akkordech jako hlavní motiv básnického tohoto díla, jímž — aspoň po stránce dějové komposice — vskutku byla:

Vidíš-li poutníka an dlouhou lučinou
spěchá ku cíli než červánky pohynou?
Tohoto poutníka již zrak nespatří tvůj,
jak zajde za onu v obzoru skalinou,
nikdy — ach, nikdy! To budoucí život můj.
Kdo srdci takému útěchy jaké dá?
Bez konce láska je! — Zklamánať láska má!

Láska je tedy přece jen posledním slovem Máchova nejvýznamnějšího díla. Ona nebyla hlavní a dokonce už ne jedinou vzpruhou jeho tvorby. I bez poměru k ženě, pouhým svým vztahem k přírodě, k otázkám života a smrti, k tomu, co kvete a hyne, byl by Mácha nalezl v sobě ony lyrické struny, na nichž hraje nejčastěji jeho poesie. Ale přistoupila-li k tomu přec pak ještě láska, sesílila jen bolestnost těchto vztahů, vlila nové dráždivé kouzlo do romantické antithesy mezi přírodou a srdcem lidským, a lačnému, nenasycenému srdci básníkovu stvořila určitý osud, byť i krutý a truchlivý. Jak by nebyl odhalil klamivost lásky on, jejž klamala každá vteřina, on, jenž se cítil podveden každým májovým květem, dnes vonícím, aby zítra svadl? Byl by asi dle všeho zůstal láskou neukojen, i kdyby skutečné ženy, jež mu vyslal osud vstříc, byly odpovídaly lépe jeho ženskému ideálu než za daných okolností mohly. Je-li láska vtělením toho, co má život v sobě nejkouzelnějšího a nejklamivějšího a je-li pravdou, že nežil ten, kdo nemiloval a nebyl láskou sklamán, pak možno říci, že Mácha, přes to, že jinak tak málo žil, naučil se ve škole lásky, byť i na krátko, cítit život ve žhoucím plání vášně, poznal tragický jeho zákon a prošel celým kruhem lidského osudu.

Z poesie Máchovy nezní jásot šťastné lásky ani chvála jejích kouzel a rozkoší. K tomu neměl Mácha dosti schopnosti illuse. Příliš hluboko se zahleděl do propastí zmaru a nicoty a příliš opravdově procítil bídu a prchavost lidského bytí, než aby v ženě dovedl nalézti onen zázrak života, štěstí a sebezapomenutí, jímž ona bývá pravým milencům. Máchovi je láska jedním z oněch případů životních, na nichž hlodavá jeho reflexe může měřiti kontrast mezi krásou lidského snu a bídou skutečnosti, illusí a sklamáním. Jen pro tento pláč zraněného a podvedeného srdce dovedl nalézti melodie a rhytmy slov, které dosud dovedou rozechvěti naši mysl. Ale vlastním pěvcem erotiky není, dokonce už ne erotiky vášnivé a smyslově prožívané. Jeho píseň lásky je čistě duchová a více než k růžovým slastem života je nachýlena k říším stínů a ovanuta nočními dechy konce a smrti. Ale přes to byla láska v životě jeho mocí rozněcující a životodárnou, neboť přinutila jej, aby pro vyjádření této teskné hudby v duši hledal a nalézal slova, obrazy a akkordy veršů, jakých nebylo v jazyce českém nikdy před tím slýcháno a které založily jeho slávu. F. V. Krejčí.

II.

MÁJ.

Mnohováženému pánu a panu

HYNKOVI KOMMOVI,

usedlému měštanu Pražskému,

vlastenci horlivému, na důkaz uctivosti obětuje

spisovatel.

Čechové jsou národ dobrý!
Nešťastný, jenž v nouzi lká,
Nechť se k Čechovi obrátí,
Ten mu rychlou pomoc dá;
Byť i Čecha nepřítelem,
Nešetří Čech jeho vin.
Čechové jsou národ dobrý,
A Ty Čechů věrný syn!

ZBOR.

Věrný syn i bratr náš,
Dobré Čechů srdce máš.
Čechové jsou národ statný,
Nepřemožen Český voj.
Nechť se s vítězstvím rozloučí,
Proti němuž Český boj.
Čech kde stojí, krutá bitva
Tamť, i mnohý slavný čin.
Čechové jsou národ statný,
A Ty Čechů věrný syn!

ZBOR.

Věrný syn i bratr náš,
Statné Čechů srdce máš!
Čechové jsou národ věrný,
Vlasti své i svému králi
Věrnost jejich první čest;
Čech i v smrti věrný jest.
Bůh můj — král můj — vlasti moje!
Poslední je Čecha vzdech.
Čechové jsou národ věrný,
A Ty syn jich — věrný Čech!

ZBOR.

Věrný Čech i bratr náš,
Věrné Čechů srdce máš!
Věrný syn jsi Čechů kmene,
Věrný bratr bratřím svým;
Jazyk Český je i Tobě
Otců drahým dědictvím.
České hory — České doly —
České luhy — Český háj —
Širá vlasť — ta Česká země
Nejmilejšíť Tobě ráj.

ZBOR.

Věrný Čech jsi — vlastenec,
Protož vděčný u věnec
Květ Ti vije Čecha máj!

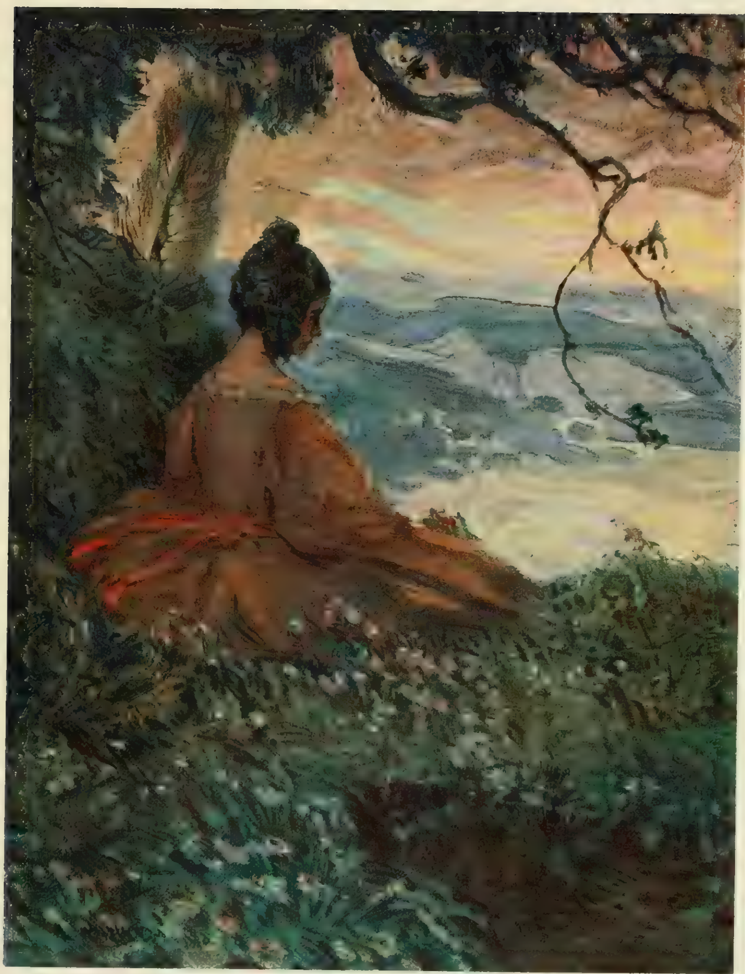
1.

Byl pozdní večer — první máj —
Večerní máj — byl lásky čas.
Hrdliččin zval ku lásce hlas,
Kde borový zaváněl háj.
O lásce šeptal tichý mech;
Kvetoucí strom lhal lásky žel,
Svou lásku slavík růži pěl,
Růžinu jevil vonný vzdech.
Jezero hladké v křovích stinných
Zvučelo temně tajný bol,
Břeh je objímal kol a kol;
A slunce jasná světů jiných
Bloudila blankytnými pásky,
Planoucí tam co slzy lásky.
I světy jich v oblohu skvoucí
Co ve chrám věčné lásky vzešly;
Až se — milostí k sobě vroucí
Změnivše se v jiskry hasnoucí —
Bloudící co milenci sešly.
Ouplné lůny krásná tvář —

Tak bledě jasná jasně bledá,
Jak milence milenka hledá —
Ve růžovou vzplanula zář;
Na vodách obrazy své zřela,
A sama k sobě láskou mřela.
Dál blýštil bledý dvorů stín,
Jenž k sobě šly vždy blíž a blíž,
Jak v objetí by níž a níž
Se vinuly v soumraku klín,
Až posléz šerem v jedno splynou.
S nimi se stromy k stromům vinou. —
Nejzáze stíní šero hor.
Tam bříza k boru k bříze bor
Se kloní. Vlna za vlnou
Potokem spěchá. Vře plnou —
V čas lásky — láskou každý tvor.

Za růžového večera
Pod dubem sličná děva sedí,
Se skály v břehu jezera
Daleko přes jezero hledí.
To se jí modro k nohoum vine,
Dále zeleně zakvítá.
Vždy zeleněji prosvítá,
Až v dálce v bledé jasno splyne.
Po širošíré hladině
Nic mimo promyk hvězd nezírá.
Dívčina krásná, anjel padlý,
Co Amaranth na jaro svadlý,
V ubledlých lících krásy spějí.
Hodina, jenž jí všecko vzala,
Ta v ústa, zraky, čelo její
Půvabný žal i smutek psala. —

Tak zašel dnes dvacátý den,
V krajinu tichou kráčí sen.
Poslední požár kva ně hasne,
I nebe, jenž se růžojasné
Nad modrými horami míhá.

Hodina, jenž jí všecko vzala
Ta v ústa, zraky, čelo její
Půvabný žal i smutek psala. —

„On nejde! již se nevrátí! —
„Svedenou žal tu zachvátí!“ —
Hluboký vzdech jí ňadra zdvíhá,
Bolestný srdcem bije cit,
A u tajemné vod stonání
Mísí se dívky pláč a lkání.
V slzích se zhlíží hvězdný svit,
Jenž po lících co jiskry plynou.
Vřelé ty jiskry tváře chladné
Co padající hvězdy hynou;
Kam zapadnou, tam květ uvadne.

Viz, mihla se u skály kraje;
Daleko přes ní nahnuté
Větýrek bílým šatem vlaje.
Oko má v dálku napnuté. —
Teď slzy rychle utírá,
Rukou si zraky zastírá
Upírajíc je v dálné kraje,
Kde jezero se v hory kloní,
Po vlnách jiskra jiskru honí,
Po vodě hvězda s hvězdou hraje.

Jak holoubátko sněhobílé
Pod černým mračnem přelétá,
Lílie vodní zakvétá
Nad temné modro; tak se číle —
Kde jezero se v hory níží —
Po temných vlnách cosi blíží,
Rychle se blíží. Malá chvíle,
A již co čápa vážný let,
Ne již holoubě či lílie květ,
Bílá se plachta větrem houpá.
Štíhlé se veslo v modru koupá,
A dlouhé pruhy kolem tvoří.
Těm zlaté růže, jenž při doubí
Tam na horách po nebi hoří,
Růžovým zlatem čela broubí.
„Rychlý to člůnek! blíž a blíže!
„To on, to on! Ty péra, kvítí,
„Klobouk, oko, jenž pod ním svítí,
„Ten plášť!“ Již člun pod skalou víže.

Vzhůru po skále lehký krok
Uzounkou stezkou plavce vede.
Dívce se zardí tváře bledé;
Za dub je skryta. — Vstříc mu běží,
Zaplesá — běží — dlouhý skok —
Již plavci, již na prsou leží —
„Ha! běda mi!“ V tom lůny zář
Jí známou osvítila tvář;
Hrůzou se krev jí v žilách staví.
„Kde Vilém můj?“

„„Viz,““ plavec k ní
Tichými slovy šepce praví:
„„Tam při jezeru vížka ční
„„Nad stromů noc; její bílý stín
„„Hlubokoť stopen v jezera klín;
„„Však hlouběji ještě u vodu vryt
„„Je z mala okénka lampy svit;
„„Tam Vilém myšlenkou se baví,
„„Že příští den jej žití zbaví.
„„On hanbu svou, on tvoji vinu
„„Se dozvěděl; on svůdce tvého
„„Vraždě zavraždil otce svého.
„„Msta v patách kráčí jeho činu. —
„„Hanebně zemře. — Poklid mu dán,
„„Až tváře, jenž co růže květou,
„„Zbledlé nad kolem obdrží stán,
„„Až štíhlé oudy v kolo vpletou.
„„Tak skoná strašný lesů pán! —
„„Za hanu jeho, za vinu svou,
„„Měj hanu světa, měj kletbu mou!““

Obrátí se. — Utichl hlas —
Po skále slezl za krátký čas,
Při skále člůn svůj najde.

Ten rychle letí, co čápa let,
Menší a menší, až co lilie květ
Mezi horami po vodě zajde.

Tiché jsou vlny, temný vod klín,
Vše lazurným se pláštěm krylo;
Nad vodou se bílých skví šatů stín,
A krajina kolem šepce: „Jarmilo!“
V hlubinách vody: „Jarmilo! Jarmilo!!“

Je pozdní večer první máj —
Večerní máj — je lásky čas.
Zve k lásky hrám hrdliččin hlas:
„Jarmilo! Jarmilo!! Jarmilo!!!“

2.

Klesla hvězda s nebes výše,
Mrtvá hvězda sinný svit;
Padá v nekončené říše,
Padá věčně v věčný byt.
Její pláč zní z hrobu všeho,
Strašný jekot hrůzný kvíl.
„Kdy dopadne konce svého?“
Nikdy — nikde — žádný cíl.
Kol bílé věže větry hrají,
Při níž si vlnky šepotají.
Na bílé zdě stříbrnou zář
Rozlila bledá lůny tvář;
Však hluboko u věži je temno pouhé;
Neb jasna měsíce světlá moc
Uzounkým oknem u sklepení dlouhé
Proletši se změní v pološerou noc.
Sloup sloupu kolem rameno si podává
Temnotou noční. Z venku větru vání
Přelétá zvražděných vězňů co lkání,
Vlasami vězně pohrává.
Ten na kamený složen stůl
Hlavu o ruce opírá;
Polou sedě a kleče půl
V hloub myšlenek se zabírá.
Po měsíce tváři jak mračna jdou,
Zahalil vězeň v ně duši svou;
Myšlenka myšlenkou umírá.

„Hluboká noc! ty rouškou svou
„Teď přikrýváš dědinu mou,
„A ona truchlí pro mě! —
„Že truchlí? — pro mě? — pouhý sen!
„Ta dávno neví o mně.
„Sotva že zítra jasný den
„Nad její lesy vstane,
„Já hanebně jsem odpraven,
„A ona — jak v můj první den —
„Vesele, jasně vzplane.“

Umlknul; po sklepení jen,
Jenž nad sloupy se zdvíhá,
Dál, dál se hlas rozlíhá;
Až — jakby hrůzou přimrazen —
Na konci síně dlouhé
Usne v temnotě pouhé.

Hluboké ticho té temnosti
Zpět vábí časy pominulé,
A vězeň ve snách dny mladosti
Zas žije dávno uplynulé.
To zpomnění mladistvých let
Mladistvé sny vábilo zpět;
A vězně oko slzy lilo,
Srdce se v citech potopilo; —
Marná to touha v zašlý svět.

Kde za jezerem hora horu
V západní stíhá kraje,
Tam — zdá se mu — si v temném boru
Posledně dnes co dítko hraje.

„On nejde! — již se nevrátí! —
„Svedenou žal tu zachvátí!“ —

Od svého otce v svět vyhnán
V loupežnickém tam roste zboru.
Později vůdcem spolku zván,
Dovede činy neslýchané,
Všude jest jméno jeho znané,
Každémuť: „Strašný lesů pán!“
Až posléz láska k růži svadlé
Nejvejš roznítí pomstu jeho,
A poznav svůdce dívky padlé
Zavraždí otce neznaného.
Protož jest u vězení dán;
A kolem má být odpraven
Již zítra strašný lesů pán,
Jak první z hor vyvstane den.

Teď na kamenný složen stůl
Hlavu o ruce opírá,
Polou sedě a kleče půl
V hloub myšlenek se zabírá;
Po měsíce tváři jak mračna jdou,
Zahalil vězeň v ně duši svou,
Myšlenka myšlenkou umírá.

„Sok — otec můj! vrah — jeho syn,
„On svůdce dívky mojí! —
„Neznámý mně. — Strašný můj čin
„Pronesl pomstu dvojí.
„Proč rukou jeho vyvržen
„Stal jsem se hrůzou lesů?
„Čí vinu příští pomstí den?
„Čí vinou kletbu nesu?
„Ne vinou svou! — V života sen
„Byl jsem já snad jen vyváben,
„Bych strestal jeho vinu?
„A jestli že jsem vůlí svou
„Nejednal tak, proč smrtí zlou
„Časně i věčně hynu? —
„Časně i věčně? — věčně — čas —“
Hrůzou umírá vězně hlas
Obražený od temných stěn;
Hluboké noci němý stín
Daleké kobky zajme klín,
A paměť vězně nový sen.

„Ach — ona, ona! Anjel můj!
„Proč klesla dřív, než jsem ji znal?
„Proč otec můj? — Proč svůdce tvůj?
„Má kletba —“ Léč hluboký žal
Umoří slova. Kvapně vstal;
Nocí řinčí řetězů hřmot,
A z mala okna vězně zrak
Zalétá ven za hluky vod. —
Ouplný měsíc přikryl mrak,
Než nade temný horní stín
Vychází hvězdy v noci klín;
I po jezeru hvězdný svit,
Co ztracené světlo se míhá.
Zrak vězně tyto jiskry stíhá,
A v srdce bolný vodí cit.
„Jak krásnáť noc! Jak krásný svět!
„Jak světlo — stín se střídá!
„Ach zítra již můj mrtvý hled
„Nic více neuhlídá!
„A jako venku šedý mrak
„Dál — dál se rozestírá:
„Tak —“ Sklesl vězeň, sklesl zrak,
Řetězů řinčí hřmot, a pak
U tichu vše umírá.

Již od hor k horám mraku stín —
Ohromna ptáka peruť dlouhá —
Daleké noci přikryl klín,
A širou dálkou tma je pouhá.
Slyš! za horami sladký hlas
Pronikl nocí temnou,
Lesní to trouba v noční čas
Uvádí hudbu jemnou.
Vše uspal tento sladký zvuk,
I noční dálka dřímá.

Vězeň zapomněl vlastních muk,
Tak hudba ucho jímá.
,,Jak milý život sladký hlas
,,V krajinu noční vdechne;
,,Než zítřejší — ach — mine čas,
,,Tu ucho mé ach nikdy zas
,,Těch zvuků nedoslechne!"
Zpět sklesne vězeň — řetěz hluk
Kobkou se rozestírá; —
Hluboké ticho. — V hloubi muk
Se opět srdce svírá,
A dálné trouby sladký zvuk
Co jemný pláč umírá. — — —
,,Budoucí čas?! — Zítřejší den?! —
,,Co přes něj dál, pouhý to sen,
,,Či spaní je bez snění?
,,Snad spaní je i život ten,
,,Jenž žiji teď; a příští den
,,Jen v jiný sen je změní?
,,Či po něm tady toužil jsem,
,,A co neměla širá zem,
,,Zítřejší den mi zjeví?
,,Kdo ví? — Ach žádný neví." —

A opět mlčí. Tichá noc
Kol kolem vše přikrývá.
Shasla měsíce světlá moc,
I hvězdný svit, a kol a kol
Je pouhé temno, širý dol
Co hrob daleký zívá.
Umlkl vítr, vody hluk,
Usnul i libý trouby zvuk,
A u vězení síni dlouhé
Je mrtvé ticho, temno pouhé.
,,Hluboká noc — temná je noc! —
,,Temnější mně nastává — — —
,,Pryč myšlenko!!" — A citu moc
Myšlenku překonává.
Hluboké ticho — Z mokrých stěn
Kapka za kapkou splyne,
A jejich pádu dutý hlas
Dalekou kobkou rozložen,
Jakoby noční měřil čas,
Zní — hyne — zní a hyne —
Zní — hyne — zní a hyne zas.

,,Jak dlouhá noc — jak dlouhá noc —
,,Však delší mně nastává. — — —
,,Pryč myšlenko!" — A hrůzy moc
Myšlenku překonává. —
Hluboké ticho. — Kapky hlas
Svým pádem opět měří čas.

,,Temnější noc! — — — Zde v noční klín
,,Ba lůny zář, ba hvězdný kmit
,,Se vloudí — — tam — jen pustý stín,
,,Tam žádný — žádný — žádný svit,
,,Pouhá jen tma přebývá.
,,Tam všecko jedno, žádný díl —
,,Vše bez konce — tam není chvíl,
,,Nemine noc, nevstane den,
,,Tam času neubývá. —
,,Tam žádný — žádný — žádný cíl —
,,Bez konce dál — bez konce jen
,,Se na mne věčnost dívá.
,,Tam prázdno pouhé — nade mnou,
,,A kolem mne i pode mnou
,,Pouhé tam prázdno zívá. —
,,Bez konce ticho — žádný hlas —
,,Bez konce místo — noc — i čas — — —
,,To smrtelný je mysle sen,
,,Toť co se ,,nic" nazývá.
,,A než se příští skončí den,
,,V to pusté nic jsem uveden. — — —"
Vězeň i hlas omdlívá.

A lehounce si vlnky hrají
Jezerní dálkou pode věží,

S nimi si vlnky šepotají,
Vězně uspávati se zdají,
Jenž v hlubokých mrákotách leží.

Strážného zbudil strašný hřmot,
Jejž řetězů činí padání;
Se světlem vstoupil. — Lehký chod
Nezbudil vězně z strašných zdání.
Od sloupu k sloupu lampy svit
Dlouhou zalétá síní,
Vždy bledší — bledší její kmit,
Až vzadu zmizí její moc,
A pustopustá temná noc
Ostatní díl zastíní.
Leč nepohnutý vězně zrak —
Jakby jej ještě halil mrak —
Zdá se, že nic nezírá;
Ač strážce lampy rudá zář
Ubledlou mu polila tvář,
A tma již prchla čírá,
On na kamený složen stůl
Hlavu o ruce opírá,
Polou sedě a kleče půl
Znovu v mdlobách umírá;
A jeví hlasu šepot mdlý,
Že trapnýt jeho sen i zlý.

„Duch můj — duch můj — a duše má!"
Tak slova mu jednotlivá
Ze sevřených ust plynou.
Než však dostihne ucho hlas,
Tu slova strašná ničím zas —
Jakž byla vyšla — hynou.
Přistoupí strážce, a lampy zář
Před samou vězně vstoupí tvář.
Obličej vězně — strašný zjev —
Oko spočívá nehnuté
Jak v nekončenost napnuté,
Po tváři slzy — pot a krev;
V ustech spí šepot — tichý zpěv.

Tu k ustům vězně ucho své
Přiklonil strážce bázlivé;
A jakby lehký větřík vál,
Vězeň svou pověst šepce dál.
A strážný vzdy se níž a níž
Ku vězni kloní — blíž a blíž,
Až ucho s usty vězně spojí.
Ten šepce tíše — tíš a tíš,
Až zmlkne — jakby pevně spal.
Leč strážný nepohnutě stojí,
Po tváři se mu slzy rojí,
Ve srdci jeho strašný žal. —
Dlouho tak stojí přimrazen,
Až sebrav sílu kvapně vstal,
A rychlým krokem spěchá ven.
On sice — dokuď ještě žil —
Co slyšel nikdy nezjevil,
Než na vzdy bledé jeho líce
Neusmály se nikdy více.

Za strážným opět temný stín
Zahalil dlouhé síně klín;
Hlubokou nocí kapky hlas
Svým pádem opět měřil čas.
A vězeň na kamený stůl
Složený — klečí — sedí půl.
Obličej jeho — strašný zjev —
Oko spočívá nehnuté,
Jak v neskončenost napnuté,
Po tváři slzy — pot a krev.
A ustavičně kapky hlas
Svým pádem dále měří čas.
A kapky — vod i větrů zpěv
Vězňovi blízký hlásá skon,
Jenž myšlenkami omdlívá. —
Z dálky se sova ozývá,
A nad ním půlnoc bije zvon.

INTERMEZZO I.
PŮLNOC.

(KRAJINA):

V rozlehlých rovinách spí bledé lůny svit,
Kolem hor temno je, v jezeru hvězdný kmit,
Nad jezerem pahorek stojí.
Na něm se sloup, s tím kolo zdvíhá,
Nad tím se bílá lebka míhá,
Kol kola duchů dav se rojí;
Hrůzných to postav zbor se stíhá.

ZBOR DUCHŮ:

„V půlnočních ticho je dobách;
„Světýlka bloudí po hrobách,
„A jejich modrá mrtvá zář
„Svítí v dnes pohřbeného tvář,
„Jenž na stráži — co druzí spí —
„O vlastní křížek opřený
„Poslední z pohřbených zde dlí.
„V Zenithu stojí šedý mrak,
„A na něm měsíc složený
„V ztrhaný mrtvý strážce zrak,
„I v pootevřené huby
„Přeskřípené svítí zuby.“

JEDEN HLAS:

„Teď pravý čas! — připravte stán —
„Neb zítra strašný lesů pán
„Mezi nás bude uveden.“

ZBOR DUCHŮ:
(sundavaje lebku)

„Z mrtvého kraje vystup ven,
„Nabudiž život — přijmi hlas,
„Buď mezi námi — vítej nám.
„Dlouho jsi tady bydlil sám,
„Jiný tvé místo zajme zas.“

LEBKA:
(mezi nimi kolem se točíc)

„Jaké to oudů toužení,
„Chtí opět býti jedno jen.
„Jaké to strašné hemžení,
„Můj nový sen. — Můj nový sen!

JEDEN HLAS:

„Připraven jestiť jeho stán.
„Až zítra půlnoc nastane,
„Vichr nás opět přivane.
„Pak mu buď slavný pohřeb dán.“

ZBOR DUCHŮ:

„Připraven jestiť jeho stán.
„Až zítra půlnoc nastane,
„Vichr nás opět přivane.
„Pak mu buď slavný pohřeb dán.“

JEDEN HLAS:

„Rozlehlým polem leť můj hlas;
„Pohřeb v půlnoční bude čas!
„Co k pohřbu dá každý mi zjev!“

ČEKAN S KOLEM:

„Mrtvému rakví budu já.“

ŽÁBY Z BAŽINY:

„My odbudem pohřební zpěv.“

VICHR PO JEZERU:

„Pohřební hudbu vichr má.“

MĚSÍC V ZENITHU:

„Já bílý příkrov k tomu dám.“

MLHA PO HORÁCH:
„Já truchloroušky obstarám."

NOC:
„Já černá roucha doručím."

HORY V KOLO KRAJINY:
„Roucha i roušky dejte nám."

PADAJÍCÍ ROSA:
„A já vám slzy zapujčím."

SUCHOPAR:
„Pak já rozduji vonný dým."

ZAPADAJICÍ MRAČNO:
„Já rakev deštěm pokropím."

PADAJÍCÍ KVĚT:
„Já k tomu věnce uviji."

LEHKÉ VĚTRY:
„My na rakev je donesem."

SVATOJANSKÉ MUŠKY:
„My drobné svíce ponesem."

BOUŘE Z HLUBOKA:
„Já zvonů dutý zbudím hlas."

KRTEK POD ZEMÍ:
„Já zatím hrob mu vyryji."

ČAS:
„Náhrobkem já ho přikryji."

PŘES MĚSÍC LETÍCÍ HEJNO NOČNÍHO PTACTVA:
„My na pohřební přijdem kvas."

JEDEN HLAS:
„Slavný mu pohřeb připraven.
„Ubledlý měsíc umírá,
„Jitřena brány otvírá,
„Již je den! již je den!"

ZBOR DUCHŮ:
„Již je den; již je den!"
(zmizí.)

3.

Nad temné hory růžný den
Vyvstav májový budí dol,
Nad lesy ještě kol a kol —
Lehká co mlha bloudí sen.
Modravé páry z lesů temných
V růžové nebe vstoupají,
I nad jezerem barev jemných
Modré se mlhy houpají;
A v břehu jeho — v stínu hory —
I šírým dolem — dál a dál —
Za lesy — všude bílé dvory
Se skvějí; až — co mocný král,
Ohromný jako noci stín
V růžový strmě nebes klín —
Nejzáz vrchů nejvyšší stál.

Ledva že však nad modré temno hor
Brunatné slunce rudě zasvitnulo,
Tu náhle ze sna všecko procitnulo,
A vesel plesá vešken živý tvor.
V jezeru zeleném bílý je ptáků zbor,
A lehkých člůnků běh i rychlé veslování
Modravé stíny vln v rudé pruhy rozhání.
Na břehu jezera borový šumí háj,
Z něj drozdů slavný žalm i jiných ptáků zpěv
Mísí se u hlasy dolem bloudících děv;
Veškeren živý tvor mladistvý slaví máj.
A větru raního — co zpěvu — libé vání
Tam v dolu zeleném roznáší bílý květ,
Tam řídí nad lesy divokých husí let,

Tam zase po horách mladistvé stromky sklání. —
Leč výjev jediný tu krásu jitra zkalí.
Kde v šíré jezero uzounký ostrov sahá,
Z nějž města malého i bílé věže stín
Hlubokoť stopený v zelený vody klín,
Náramný křik a hřmot mladým se jitrem zmahá,
A valný zástup se z bran mala města valí.
Zdaleka spěchá lid — vzdy větší zástup ten
Vzdy větší — větší jest — vzdy roste tento pluk;
Nesmírné množství již. — Vzdy větší jeho hluk.
Nešťastný zločinec má býti vyveden.

Teď z mala města bran vojenský pluk vychází,
Povolným krokem on zločince doprovází,
Jenž v středu jeho jde jak jindy ozdoben.
Utichl množství hluk — leč znovu počne zas,
A mnohý v hluku tom vynikne silný hlas:
„To on, to on! Ty péra, kvítí,
„Klobouk, oko, jenž pod ním svítí!
„Ten jeho plášť, to on, to on! To strašnýť lesů pán!“
Tak lidem ode všech voláno bylo strán,
a větší vzdy byl hluk — zbouřených jako vod
Čím blíže zločince zdlouhavý vedl chod.
Kolem něj zástup jde — co nebem černý mrak,
Z něho — co blesku svit — v slunci se leskne zbraň.
Volně jde nešťastný — upřený v zemi zrak.
Z městečka zvonku hlas. Množství se modlí zaň.
Na břehu jezera malý pahorek stojí,
Na něm se dlouhý kůl, na kůlu kolo zdvíhá.
Blíž strmí kolmý vrch, na vrchu vrchol dvojí,
Na vyšším vrcholi bílá se kaple míhá.
U volném průvodu ku kapli přišel zbor;
Všichni teď ustoupí — zločinec stojí sám.
Posledněť vyveden v přírody slavný chrám,
By ještě popatřil do lůna temných hor,
Kde druhdy veselý dětinství trávil věk;
By ještě jedenkrát v růžový nebe klín
Na horu vyveden, před bílé kaple stín,
Nebe i světů všech pánovi svůj vzdal vděk.
Umlknul vešken hluk, nehnutý stojí lid,
A srdce každého zajímá vážný cit.
V soucitu s nešťastným v hlubokém smutku plál,
Slzící lidu zrak obrácen v hory výš,
Kde nyní zločinec, v přírody patře říš,
Před Bohem pokořen v modlitbě tiché stál.
Vyšlého slunce rudá zář
Zločince bledou barví tvář,
A slzy s oka stírá,
Jenž smutně v dálku zírá.
Hluboko pod ním krásný dol,
Temné jej hory broubí kol,
Lesů věnec objímá.
Jasné jezero dřímá
U středu květoucího dolu.
Nejblíž se modro k břehu vine,
Dále zeleně zakvítá,
Vzdy zeleněji prosvítá,
Až posléz v bledé jasno splyne.
Bílé dvory u velkém kolu
Sem tam jezera broubí břeh.
V jezeru bílých ptáků zbor
A malých člůnků rychlý běh,
Až kde jezero v temno hor

V modré se dálce níží,
Loďky i bílé v břehu dvory —
Věž — město — bílých ptáků rod —
Pahorky v kolo — temné hory —
Vše stopeno ve lůno vod,
Jak v zrcadle se zhlíží.
Tam v modré dálce skály lom
Květoucí břeh jezera tíží,
Na skále rozlehlý je strom —
Starý to dub — tam — onen čas,
Kde k lásce zval hrdliččin hlas
Nikdy se nepřiblíží. —
Nejblíže pahorek se zdvíhá,
Na něm se kůl a kolo míhá.
Po hoře — na níž stojí — háj
Mladistvý hučí — smutný stesk —
Nad šírým dolem slunce lesk,
A raní rosa — jitřní máj.

To vše zločinec ještě jednou zřel,
To vše, jež nyní opustiti měl,
A hluboký srdce mu žel uchvátí;
Hluboce vzdechne — slza slzu stíhá —
Ještě jednou — posledně — vše probíhá,
Pak slzavý v nebe svůj zrak obrátí.
Po modrém blankytu bělavé páry hynou,
Lehounký větřík s nimi hraje;
A vysoko — v daleké kraje
Bílé obláčky dálným nebem plynou,
A smutný vězeň takto mluví k nim:
„Vy, jenž dalekosáhlým během svým,
„Co ramenem tajemným zemi objímáte,
„Vy hvězdy rozplynulé, stíny modra nebe,
„Vy truchlenci, jenž rozsmutnivše sebe,
„V tiché se slzy celí rozplýváte,
„Vás já jsem posly volil mezi všemi.
„Kudy plynete u dlouhém dálném běhu,
„I tam, kde svého naleznete břehu,
„Tam na své pouti pozdravujte zemi.
„Ach zemi krásnou, zemi milovanou,
„Kolébku mou i hrob můj, matku mou,
„Vlasť jedinou i v dědictví mi danou,
„Širou tu zemi, zemi jedinou! —
„A až běh váš onu skálu uhlídá,
„Kde v břehu jezera — tam dívku
uplakanou
Umlkl již, slza s slzou se střídá.
Teď s výše hory s vězněm kráčí pluk
Širokou stezkou v středu mlada borku,
Doleji — dole — již jsou na pahorku —
A znovu ztichl šíra množství hluk.
Přichystán již popravce s mečem stojí,
Jedenkrát ještě vězeň zdvihl zrak,
Pohledl vůkolím — povzdechl — pak
Spustiv jej zas — k blízké se smrti strojí.
Obnažil vězeň krk, obnažil ňádra bílé,
Poklekl k zemi, kat odstoupí, strašná
chvíle —
Pak blyskne meč, kat rychlý stoupne krok,
V kolo tne meč, zločinci blyskne v týle,
Upadla hlava — skok i — ještě jeden
skok —
I tělo ostatní ku zemi teď se skloní.
Ach v zemi krásnou, zemi milovanou,
V kolébku svou i hrob svůj, matku svou,
V vlasť jedinou i v dědictví mu danou,
V širou tu zemi, zemi jedinou,
V matku svou, v matku svou, krev syna
teče po ní.

Po oudu lámán oud, až celé vězně tělo
U kolo vpleteno nad kůlem v kolo pnělo,
I hlava nad kolem svůj obdržela stán;
Tak skončil života dny strašný lesů pán;
Na mrtvé tváři mu poslední dřímá sen.
Na něj se dívajíc — po celý dlouhý den
Nesmírné množství v kol mala pahorku
stálo;

*Tepru až k západu schýlivši slunce běh
Veselo v mrtvý zrak sťaté hlavy se smálo,
Utichl jezera širý — večerní břeh.*

*Nad dálkou temných hor poslední požár
plál;
V hluboké ticho to měsíce vzešla zář,
Stříbřící hlavy té ubledlou mrtvou tvář
I tichý pahorek, jenž v břehu vody stál.
Města jsou vzdálená co bílý v modru
mrak,
Přes ně v kraj daleký nesl se mrtvý zrak,
V kraj, kde co dítě on — O krásný —
krásný věk!
Daleko zanesl věk onen časů vztek,
Dalekoť jeho sen, umrlý jako stín,
Obraz co bílých měst u vody stopen klín,
Takť jako zemřelých myšlenka poslední,
Tak jako jméno jich, pradávných bojů
hluk,
Dávná severní zář, vyhaslé světlo s ní,
Zbortěné harfy tón, ztrhané strůny zvuk,
Zašlého věku děj, umřelé hvězdy svit,
Zašlé bludice pouť, mrtvé milenky cit,
Zapomenutý hrob, věčnosti skleslý byt,
Vyhasla ohně kouř, slitého zvonu hlas,
To jestiť zemřelých krásný dětinský čas.*

*Je pozdní večer — druhý máj —
Večerní máj — je lásky čas,
Hrdliččin zve ku lásce hlas:
„Viléme! Viléme!! Viléme!!!“*

INTERMEZZO II.

*Stojí hory proti sobě,
Z jedné k druhé mrak přepnutý
Je, co temný strop klenutý,
Jednu k druhé pevně víže.
Ouvalem tím v pozdní době
Ticho, temno jako v hrobě.
Za horami, kde pod mrakem
Ve vzdálí se rozstupují —
V temné dálce, něco níže
Kolmé skály k sobě blíže
Než hory se sestupují,
Tak že sinným pod oblakem
Skály ouzkou bránu tvoří.
Za tou v dálce pode mrakem
Temnorudý požár hoří,
Dlouhý pruh v plamené záři
Západní rozvinut stranou,
Po jehožto rudé tváři
Noční ptactvo kola vedší,
Jakoby plamenou branou
Nyní v dálku zalétalo.
Hasnul požár — bledší — bledší,
Až se širošíré nebe
Noční rosou rozplakalo,
Rozsmutnivši zem i sebe.*

*V hlubokém ouvalu klínu,
Ve stověkých dubů stínu,
Zbor u velkém kole sedí,
Zahalení v pláště bílé,
Jsou to druzi noční chvíle.
Každý před se v zemi hledí.
Beze slova, bez pohnutí,
Jakby kvapnou hrůzou jmutí
V sochy byli proměnění.
Večerních co krajin pění,
Tichý šepot, tiché lkání —
Nepohnutým kolem plynul,*

Tichý šepot bez přestání:
„Vůdce zhynul! — vůdce zhynul!“ —

V kotouči jak vítr skučí,
Nepohnutým kolem zvučí:
„Vůdce zhynul! vůdce zhynul!“ —

Jako listů šepotání
Pode skálou při ozvěně,
Znělo kolem bez přestání,
Jednozvučně, nepromĕně:
„Vůdce zhynul! — vůdce zhynul!“ —

Zachvěly se lesy dalné,
Ozvaly se nářky valné:
„Pán náš zhynul! — zhynul!! — zhynul!!!“ —

4.

Krásný máj uplynul, pohynul jarní květ,
A léto vzplanulo; — pak letní přešel čas,
Podzim i zima též — i jaro vzešlo zas;
Až mnohá léta již přenesl časů let.

Byl asi sedmý rok, poslední v roce den;
Hluboká na něj noc. — S půlnocí nový rok
Právě se počínal. V vůkolí pevný sen,
Jen blíže jezera slyšeti koně krok.
Mého to koně krok. — K městu jsem nocí jel;
A přišed k pahorku, na němž byl tichý stán
Dávno již obdržel přestrašný lesů pán,
Poprvé Viléma bledou jsem lebku zřel.
Půlnoční krajinou, kam oko jen dosáhlo,
Po dole, po horách, lesy, jezerem, polem,
Co příkrov daleký sněhu se bělmo táhlo,
Co příkrov rozstřený — nad lebkou i nad kolem.
V hlubokých mrákotách bledý se měsíc ploužil,
Časem zněl sovy pláč, ba větru smutné chvění,
A větrem na kole kostlivce rachocení,
Že strach i ňádra má i mého koně oužil.
A tam, kde města stín, v cvál poletěl jsem s koněm,
I po kostlivci jsem hned druhý den se tázal;
Starý mi hospodský ku pahorku ukázal,
A — již jsem dříve psal — smutnou dal zprávu o něm.

Pak opět žití běh v šírý mě vedl svět,
Mnohý mě bouřný vír v hluboký smutek zchvátil;
Leč smutná zpráva ta vzdy vábila mě zpět,
Až s mladým jarem jsem ku pahorku se vrátil.
S západem slunce jsem tam na pahorku seděl,
Nade mnou kolo — kůl — kostlivec — lebka bledá;
Smutným jsem okem v dál krajiny jarní hleděl,
Až tam kde po horách mlha plynula šedá.

Byl opět večer — první máj —
Večerní máj — byl lásky čas;
Hrdliččin zval ku lásce hlas,
Kde borový zaváněl háj.
O lásce šeptal tichý mech,
Květoucí strom lhal lásky žel,
Svou lásku slavík růži pěl,
Růžinu jevil vonný vzdech.

Jezero hladké v křovích stinných
Zvučelo temně tajný bol,
Břeh je objímal kol a kol,
Co sestru brat ve hrách dětinných.
A kolem lebky pozdní zář
Se vložila, co věnec z růží;
Kostlivou, bílou barví tvář
I spod bradu svislou jí kůži.
Vítr si dutou lebkou hrál,
Jakby se mrtvý z hloubi smál.
Sem tam polétal dlouhý vlas,
Jejž bílé lebce nechal čas,
A rosné kapky spod se rděly,
Jakoby lebky zraky duté,
Večerní krásou máje hnuté,
Se v žaluplných slzách skvěly.

Tak seděl jsem, až vzešlá lůny zář
I mou i lebky té bledší činila tvář,
A — jako příkrovu — bělost její rozsáhlá,
Po dole — po lesích — po horách v dál se táhla.
Časem se zdaleka žežhulčino volání
Ještě v dol rozléhá, časem již sova stůně;
Z vůkolních dvorů zní psů vytí i štěkání.
V kol suchoparem je koření libá vůně,
Pahorkem panny jsou slzyčky zkvétající.
Tajemné světlo je v jezera dálném lůně;
A mušky svítivé — co hvězdy létající —
Kol kola blysknavé u hře si kola vedou.
Časem si některá zasedši v lebku bledou,
V brzku zas odletí co slza padající.
I v smutném zraku mém dvě vřelé slzy stály,
Co jiskry v jezeru, po mě si tváři hrály;
Neb můj též krásný věk, dětinství mého věk
Daleko odnesl divoký času vztek.
Dalekoť jeho sen, umrlý jako stín,
Obraz co bílých měst u vody stopen klín,
Takť jako zemřelých myšlenka poslední,
Tak jako jméno jich, pradávných bojů hluk,
Dávná severní zář, vyhaslé světlo s ní,
Zbortěné harfy tón, ztrhané strůny zvuk,
Zašlého věku děj, umřelé hvězdy svit,
Zašlé bludice pouť, mrtvé milenky cit,
Zapomenutý hrob, věčnosti skleslý byt,
Vyhasla ohně kouř, slitého zvonu hlas,
Mrtvé labutě zpěv, ztracený lidstva ráj,
To dětinský můj věk.
Nynější ale čas
Jinošství mého — je, co tato báseň, máj.
Večerní jako máj ve lůně pustých skal;
Na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal.

Vidíšli poutníka, an dlouhou lučinou
Spěchá ku cíli, než červánky pohynou?
Tohoto poutníka již zrak neuzří tvůj,
Jak zajde za onou v obzoru skalinou,
Nikdy — ach, nikdy! To budoucí život můj.
Kdo srdci takému útěchy jaké dá?
Bez konce láska je! — Zklamánať láska má!

Je pozdní večer — první máj —
Večerní máj — je lásky čas;
Hrdliččin zve ku lásce hlas:
„Hynku! — Viléme!! — Jarmilo!!!“

POZNAMENÁNÍ.

INTERMEZZO I.

„Jenž na stráži, co druzí spí" atd.

Bylo pozdě na noc, kdy při pohřbu jednoho z svých přátel přítomen, byl jsem na hřbitově staroměstském. Hrobník, spuštěnou rakev zemí zasýpaje: „Dnes již žádného nepřivezou", pravil, „může státi dnes na stráži." Na dotazování své obdržel jsem následující ponaučení.

Jest mezi sprostým lidem pověra, že poslední na jistý hřbitov pohřbený přes noc na stráži hřbitova toho státi musí, a to sice každou noc, po celý ten čas, až opět jiný zde pohřben bývá, který pak na jeho místo nastoupí. Tak že žádný hřbitov nikdy bez strážce není, a že tím spůsobem na hřbitově malé osady mrtvý po kolik třeba let na stráži stojí.

III.

JAROSLAVNA.

JAROSLAVNA.

Za šedými hory vzdálené jest
Lampa naší země, zlaté slunce;
Temnošerem přes hladinu mořskou
Lkáli zvony smutným zvukem
Lkáli touhu země po vzdaleném
Slunci, tam ku horám, kde přebývá;
Krásná růže klonila hlavinku
Umírajíc, kol kol po zahradě
Rozesílala nejsladší vůni.

Po zsinalém jezeru
Ploula labuť bílá, zpěvem mutným
Bílým táhlým hrdlem na peruti
Dechu posledního nejkrásnější
V ticho noční uplynula píseň
Spěchající jasnému ku slunci.
V tichou noc nad mořem na balkónu
Lkala Jaroslavna pláčem řeky,
Vinoucí se rozkvětlými luhy.

Bělejším nad labutině hrdlem,
Nade růži rtoma krásnějšíma,
Nejkrásnější linula myšlénka:
„O, jak touží srdce mé se vznésti
Vzhůru k světlu, které svítí světu!
O, že člověk tak jest vzdálený
Od slunce, jenž vzešlo na Golgatě,
Jehož jiskrou celý jestiť svět,
Dokud noha jeho bloudí zemí!
Výš a výše vezdy vstupovati,
Podobnější vezdy býti jemu!“

V tichou noc nad mořem na balkónu
Lkala Jaroslavna pláčem řeky,
Vinoucí se rozkvětlými luhy.

IV.

PÍSNĚ.

1.

Z temna lesa žežulička
Zakukala, zaplakala
Pod Karlovým Týnem:
„Karlův Týne, pevný hrade,
Památníku reka spustlý,
Slávy stíne, slávy hrobko,
Zašlá hvězdo, shaslé slunce;
O jak stojíš pustý, pustý! —
Karlův Týne! Karlův Týne!“

2.

V šírém poli dubec stojí,
Pod ním dřínek zakvětá,
Nad ním za vzdálené hory
Sivý holub zaletá.

Hledá háj, kde pokoj bydlí,
Nezní dravých ptáků hluk,
Jaro kde panuje na vždy,
Nehrozí myslivce luk.

Tak i jinoch pokoj hledá,
Prchá vln zbouřených chřest,
Domnívá se, v šírém světě
Někde přec že pokoj jest.

Však on darmo, darmo hledá,
Všude s ním jest trýzeň zlá;
Příčinu on nepokoje
V srdci vlastním s sebou má.

Pokoj v žádné není době,
Světem zhoubný hrozí vír;
Pravý pokoj jest jen v hrobě,
V Bohu jen jest pravý mír.

3.

Ani labuť ani luna
Oblaky neoře;
Leč to bílá kaple stojí
Na vysoké hoře.

Na tu horu za svítání
Dívka putovala,
Na práh klesla, ruce spiala,
Smutně zaplakala.

Pro mne, ach, dívčina krásná,
Pro mne se nesouží,
Dej jí, panno! hvězdo čistá,
Po kom ona touží.

4.

Nesbírá v háje stínu
Má děva tamto u vody
Z rána červené jahody
Bílého si do klínu:

Leč růže to vykvítá,
A tamto u borovice
Bílá v kolo holubice
Z dřeva na dřevo lítá.

Háj děvu neobjímá!
Na nálesí, na rovině
Ustlali v lůžko dívčině,
Tam ona ještě dřímá.

Nesbírá v háje stínu
Má děva tamto u vody
Z lína červené jahody
Bílého si do klínu . . .

5.

Zalká jinoch v černo lesa:
Temnáť noc bez svitu luny,
Smutnéť jaro bez všech květů,
Pustýť život bez milenky!
V šírém světě jedna — jedna —
Jedna jenom — — měj se dobře! —
Zašlo slunce — sklesla noc,
Černá noc — chce se mi spáti.

V šírém poli dubec stojí,
Zelený pod dubem palouk
Žlutým obilím prohlídá.
Přijdou ženci, žito sežnou,
Na palouku odpočinou,
I ty tamo odpočiň si,
Poshov sobě na mém hrobě.
Vylítne skřivánek pozdní,
Zazpívá v rozmarném pění:
„Již ho není — již ho není!“

6.

Celý kraj písecký
Holé trní rodí,
Že moje milenka
S jinými se vodí.

Měj se tady dobře,
Můj vraný koníku,
I vy sokolové,
I ty věrný psíku.

Oba sokolové
Od rána do rána
Svobodní litejte
Prosti svého pána.

Do lesů zaběhni,
Ty vraný koníku!
Pána si vyhledej,
Drahý, věrný psíku.

Z rána do večera,
Večera tmavého,
Od dvora ke dvoru
Hledej si jiného.

Já zajdu daleko
Do širého světa,
Nevrátím se nazpět
Po celá tři léta.

Po celá tři léta
Ba v mém živobytí
Nechci já krajinu
Tuto víc uzříti.“

Zaslechla to dívka,
Zaplakala tuze;
Ohlédnul se jinoch —
Nezpomněl té chůze.

7.

Na lučině husy pasou,
Pasou je tam pěkné panny;
Letí sokol — rozlétly se
Sivé husy na vše strany.

Jedna husa, sivá husa
Vzhůru letí pod oblaky;
Jedna z panen na lučině
Za husou své zdvíhá zraky.

„Huso, huso! Sivá huso,
Ohlédni se na vše strany,
Ohlédni se po táboru,
Co hoch dělá milovaný.“

„ „Na palouku bílý kámen,
Při kamenu voda běží;
Na něm roští — a v tom roští
Milý tvůj ubitý leží!“ “

Z rána na úsvitě
Od mne nešťastného
Ulétla hrdlička
Do pole širého.

Dívko, z tvých pramenů
Ona se napila,
Tys rozstřela sítě,
Ty jsi ji lapila.

Tvá hrdlička žvavá,
Ta ji přivolala;
I lahůdka zrádná
V sítě zamotala.

„Nemám já pramenů,
Ni lahůdky zrádné,
Ni hrdličky žvavé,
Ani sítě žádné.“

Tvoje modré oči
Jsou ty pramenové,
Lahůdka ta zrádná
Malinoví rtové.

A hrdlička žvavá
Stříbrné tvé hlasy,
Sítě lapající
Tvé jsou zlaté vlasy.

Letěly koroptve plaché
Přes jalovec nízký;
Hlásala střelená rána,
Můj milý že blízký.

Zaplašená po nálesí
Utíkala srnka,
Dívka v křoví střásala si
Jalovcová zrnka.

Uleknutá sobě tuze
Ruku poranila,
Zabolelo ji to v srdci,
Slze vyronila.

[illegible]
[illegible]
Lahůdka ta zrádná
Malinoví rtové . . .

V jednom roku jalovcová
Křoví květy mají,
V druhém roku zrnka vzejdou,
V třetím zrnka zrají.

Až ta zrnka zralá budou,
Všecka opadají,
Jedno zrnko přehluboko
Zemí zasypají.

Slze dívky ho zrosejí
Až jalovec vzejde;
Neboť více na nálesí
S milým se nesejde.

10.

Neroztál sníh ještě
Na skalnatém čele?
Sníh již dávno splynul;
Leč že to labutě,
Labutě jsou bílé,
Spočívají tamo
Na vysoké hoře
V zeleném osení,
Jenž libě zavání
Krajinou večerní.
Zkud, labutě bílé,
Semto jste přitáhly? —
Od východní strany
Po večerním nebi
Zlatoskvoucí branou?
Či tam od západu
Šly jste proti slunci? —
Ne, my od půlnoci
Z chladných táhnem krajů
Táhnem na poledne
V kraj věčného ráje,
Jemu není roven
V šírém světě žádný.
Nejkrásnější kvítí
Vykvetá jen tamo! —

Ai, labutě bílé,
Vy zůstaňte tady; —
Nade všecky kraje
Jest dědina naše;
Nade všecko kvítí
Milenka jest moje.

11.

Uhasly zatmělé hvězdičky,
Zamkly uplakané očičky,
Když zoře z jitra zaplálo.
Smutný den, ach, to je smutný den,
Slunce nevychází z mraků ven,
Děvče se, ach, neusmálo.

Zašlo nám sluněčko za hory,
S ním šel mně milý můj na vzdory,
Vrať se, milý můj, o pojď.
Odešel milý můj po hoře;
Daleko, daleko za moře
Odnesla mi ho rychlá loď.

Jistě by ses, milý, nazpět dal,
Bysi věděl, co jsi udělal,
A jak mě srdce mé bolí!
Řekněte vy mu tam, hvězdičky,
Že po mezích kvetou slzičky,
Že uzrává žítko v poli.

. . . Vrať se, milý můj, o pojď . .

12.

Modřínové, mladí modřínové,
Proč smutně stojíte? —
„Hučí bouře horou, dolem,
Hvozd, který nás druhdy chránil,
Nyní leží posekaný;
Bouře láme větve naše,
Vítr s hory je zanáší,
Příval zemi s kořenů odrývá.“ —
Chladnou nocí svítí luna,
Bělají se malé dvory;
Mezi dvory palouk velký,
V střed palouku pahoreček,
Na pahorku planá hruška.
Pod hruškou dva bratři sedí.
Mladší dřímá bratru v klíně,
Podle malá harfka leží.
Starší prstem přejel struny,
Pak si vzdechne nocí tichou:
„Těžko ptactvu vzdál od hnízda,
Smutno žežulce bez matky;
Smutněj dětem bez rodičů,
Tížej vzdáleným od vlasti.“

13.

KLESLÁ.

Stojí jabloň v šírém poli
  Nočním mrazem zpražená;
O jak mne mé srdce bolí,
  Ta že jabloň zkažená!

Darmo pláče v tichém lkání
  Jasné slzy bílý květ;
Hluché všemu naříkání
  Nevrátí se jaro zpět.

Dívko bledá, v jejím stínu
  Nevzejde ti radost víc;
U věnec splet rozmarýnu,
  S hrobem sňatek čekajíc.

Nevinnosti! blesku tvého
  Za sebou ji táhne moc;
Tebe, slunce žití svého,
  Ztopila kdy v temnou noc.

Vzešla luna! — Jak se svítí,
  Slzami jí ruměnec;
S ní i všecko pláče kvítí
  Roztržený pro věnec.

Dívko bledá, v jejím stínu
Nevzejde ti radost víc;
V věnec spleť i zmarjánu,
S hrobem sňatek čekajíc.

14.

Pod starým hradem, v večerní době,
Žežhulka volá „kuku“ na buku.
„Podej můj milý statnou mi ruku,
Podej mi ruku, podej mi obě;
Snad že již více nepřijdem k sobě,
Leč až žežhulka smutné si „kuku“
Zavolá sama v rozlehlém buku,
V rozlehlém buku, na našem hrobě.“

15.

Chladný olšinou větřík zachvívá,
Kde při potůčku slavíček pěje.
S koně na dívku jinoch se směje.
Smutně se směje, smutně se dívá,
Slza mu jasná líce polívá.
I koni v oku slza se skvěje,
Jenž bujnou nohou v zem kyprou reje;
Smutně i slavík s olšiny zpívá.

„Neplač, dívčinko, že v boj se strojí
Pro vlast, pro krále Zdeněk dobrého;
Pro ně nešetří života svého. —
Nechť s zemí širou střela mne spojí,
Pevná naděje srdce mé kojí:
Míra pláče pro Zdeňka mrtvého,
V lkání žaluje lesům smrt jeho;
Však hrob s dívčinou mne nerozdvojí!“

Měsíček hasne, blízkosť svítání; —
V hrob mu ustlala kalená střela,
S ním Míra leží v hrobě jak chtěla.
Smutné z hor hučí větříku vání,
Nad jejich hrobem již les se sklání.
Když krásná Běla v lesíku bděla,
Cvičená Mírou jí pověděla
Sivá holoubka jich milování.

. . . Podej můj milý statnou mi ruku.
Podej mi ruku, podej mi obě . . .

16.

Věje vítr, chladný vítr
Přes strniště pusté,
Nosí listí, svadlé listí
Přes ty hvozdy husté.

Věnec s hlavy jsem ztratila;
Kde mám jiný vzíti? —
Zavál vítr bílé růže,
Jiný nelze víti.

Žežhulička v tmavém lese
Smutně zakukala;
Smutněji však na lučině
Dívka zaplakala.

Aita na mé sestry hrobě
Ještě vlají stíny;
Tam já půjdu, věnec spletu
Sobě z rozmaríny.

17.

Umlkni, potoku hlučný,
Padající z kolmých skal;
Ustaň, ustaň, háji zvučný,
Proč můj znova budíš žal? —
V dálce vlna tvá umírá,
V rovinách tvůj usne hlas,
Cit, jenž srdce moje svírá,
Neumrtví žádný čas. —
O čem mluvíš? O jen o ní!
Kde jest ona? Rci, kde dlí?
V lůno její jen se kloní
Rychlý běh tvůj? K ní jen, k ní?
Proč mne touha po ní moří? —
Tváří jejích neviděl jsem,
Hlasů jejích neslyšel jsem,
Přec mé srdce láskou hoří.
O čem mluvíš? o jen o ní!
Rci, proč pláčeš? — o jen pro ni!

A kde na mé sestry hrobě
Ještě vlaží stíny;
Tam já půjdu, věnec spletu
Sobě s rozmaríny.

18.

Pod okénkem mé milenky
Bílá růže zakvítá,
Pod ní vonná fialinka
V tmavém mechu zakrytá.

Až ta růže pěkně zkvěte,
Na můj hrob se vsadějí,
Bledá luna, jasné hvězdy
Slzami ji zrosejí.

Ale nechť ji zalévají,
Přece svadne, opadá,
Smutně nad ní Milka pláče,
Sluníčko kdy zapadá.

Milko, Milko, darmo lkání
Večerním tu tichem zní;
Mrtvý z hrobu nepovstane,
Růže svadlá nevykvěte,
Ni nevinnost ztracená.

19.

O, harfo dávnověká,
Sladkých kolébko zvuků,
Uspalá nyní dřímáš
V kobkách hor stinnokrytých
Po vlasti rozložené.
Ač dávno hlasy strun tvých
Dozněly slávu Otců;
Často mne v stínu hájů
Po oudolích po hlučných
Mnohozvuké Vltavy
Samotného překvapí
Temnota černorouchá;
Kolem šumoty noční. —
Růžoví nesou snové
Na peruti lehounké
Se nade hlavy lidské.
Tu vzchází hvězdy jasné
Ve duté noci lůno,
Na nichžto slavných otců
Přebývají duchové;
Udá se mi slyšeti
Zemřelé zvuky tvoje,
Ty harfo zašlých věků,
Ač dávno hlasy strun tvých
Dozněly slávu otců!

Pod okenkem mé milenky
Bílá růže zakvétá . . .

20.

NÁŘEK.

Známť já jednu děvu krásnou, Jako růži květoucí,
Patřím-li v tvář její jasnou, Nevinností planoucí,
Tuť mé srdce cosi cítí Sladce a přec bolestně,
Neb mně nelze kvítko míti Rozvité tak milostně.

Šťastnějším jsem někdy býval, Než ji shlédlo oko mé,
Poklid v srdci sem nosíval, V němž se nyní láska dme;
Nechť jsem v hlučné společnosti, Nechť v tichounké samotě,
Ji jen vidím v obraznosti, Ji též v šedé mrákotě.

Když noc rozprostře se temná A na lůžko ulehnu,
Tuť ručinka její jemná Objímá mne v blahém snu;
Laskavě ji k srdci vinu — Líbám děvu s vroucností — —
Však procitna — žalem hynu Zklamán jsa v své milosti.

Vyjdu-li pod šíré nebe, Bych ulevil strasti své,
Tu ji vidím podle sebe, Jak mé srdce k lásce zve;
A hned opět tamto stojí Na vysokém ouskalí,
Kde nás hrůzná propast dvojí, Kde nás dvojí Osud zlý!

Ach! proč's dávno mne zajala Vábnou tvojí sličností,
Proč's mně pokoj vnitřní vzala, Prsa nadchla milostí?
An nemůžeš sama dáti, Po čem's žádost vzbudila? —
Tebe nesmím milovati — Proč's mé srdce ranila? -

Vyjdu-li pod širé nebe, Bych ukojil strasti své,
Ji já vidím podle sebe, Jak mé srdce k lásce zve.

V.

Pomněnky Zasázavské.

I.

Proč Vltavo, řeko divá,
Tmavou nocí v bouři lkáš?
S mými své snad zdechy pojíš?
Mé snad zdechy také znáš?

„U Vorlíka skály krásné,
Pod nimi květnatý břeh! —
O, by k nim mé vlny bystré
Vrátily svůj rychlý běh!“

Darmo, řeko, tvoje lkání,
Darmo tmavou nocí zní,
Vlna tvoje v moře spěje,
Oných břehů neuzří.

„Darmo jsou i tvoje vzdechy,
Dnové, pro které zde lkáš,
Oni dnové zašli dávno,
Více již jich nepoznáš!“

Ano, zašly časy milé,
V nichž jsem bloudil v mladý den,
Podlé Želetínky hájů — —
V krátké noci — krásný sen. —

„. . . Oni dnové zašli dávno,
více již jich nepoznáš.“

II.

Želetinky háje
  Modré stíny plodí,
Modrými tam stíny
  Mnohá srnka chodí.

Jedna srnka bílá
  Nade všecky jiné,
Které tamo mají
  Své obydlí stinné.

Stověžitou Prahu
  Ode místa toho
Dělí řeka bystrá,
  Dělí hor i mnoho.

Přece noha moje
  Tmavou nocí spěje,
Své kde Želetínka
  Tiché stíny seje.

Vzešly hvězdy zlaté,
  Luna zasvítila,
Všecky srnka bílá
  Krásou převýšila.

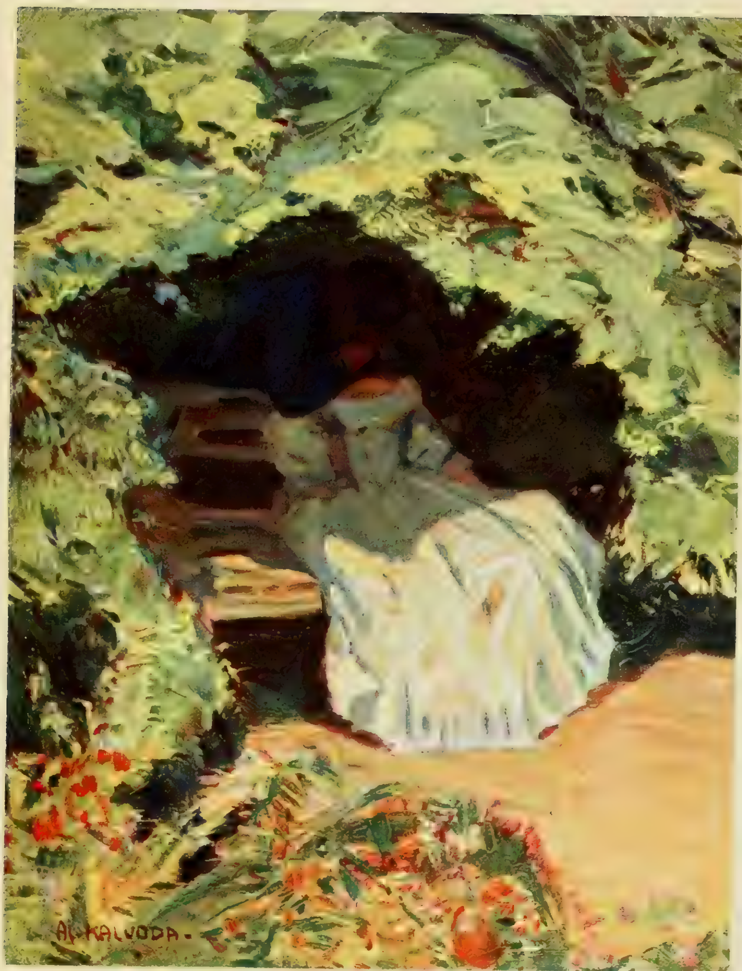
Toužím, tamo spěje
  Mou by srnkou byla,
Rychlost však mých kroků
  Pryč ji zaplašila.

Srnko, bílá srnko,
Uposlechni radu,
Opusť háje tmavé,
Pojď v město do sadu.

Ubíhala ona
Dále ve křovinu;
„Miluje vždy srnka
Svobodnou krajinu.“

Pro ni v noci tmavé
Oko slze lilo; —
Vzešlo slunce z rána —
Mne nepotěšilo.

Jedna synka bílá
Nade všecky jiné,
Které tamo mají
Své obydlí stinné.

DOSLOVEM.

Dílo toto vzniklo inspirací četby poesie Máchovy. Malíř podává vlastně v díle jen sebe, výsledek to zažité a procítěné četby básníkových veršů. Nejsou to tudíž v obvyklém smyslu illustrace k Máchovým veršům, nýbrž samostatné obrazy, kterých by ovšem nebylo, kdybychom neměli Máchy. V tom je vnitřní vztah díla Kalvodova k dílu Máchovu.

Malíř není literárním historikem. Dal na nebe působit pouze poesii Máchovou a přirozeně jistá její místa zvláště mocně dotkla se jeho duše a vyvolala v chvíli nadšení některý z přítomných obrazů. Z této povahy Kalvodovy práce vysvítá okolnost, že nevyčerpává malíř látku způsobem obvyklým u literárních historiků, nýbrž jeví se tu jako sensitivní čtenář a umělec. Vystihnout Máchu, jako básníka lásky, po stránce literárně historické, umělecké i lidské je úkolem F. V. Krejčího v úvodu, v němž čtenář nalezne mnohé vysvětlení pro obrazy Kalvodovy.

Z poesie Máchovy přítomné dílo pojímá jen to, co mělo vztah k dílu Kalvodovu, avšak nevytrhuje z celku úryvky, jak patrno je při „Máji“ a „Písních“, čímž stává se do jisté míry výborem poesie Máchovy.

Pořadatel všude zachovává původní znění i pravopis prací Máchových, opravuje pouze zřejmé chyby tiskové.

K. Rožek.

OBSAH: